GRAMMAR REFERENCE

UNIT 1

The verb “need” / Дзеяслоў “need”

Дзеяслоў **need** мае двайную прыроду і можа выкарыстоўвацца як мадальны дзеяслоў “трэба” і як сэнсавы дзеяслоў “мець патрэбу”, “патрабавацца”.

Як мадальны дзеяслоў ён выказвае неабходнасць выканання дзеяння або яго адсутнасць і можа выкарыстоўвацца толькі ў адмоўных і пытальных сказах у цяперашнім часе:

Need *I read it now? – Ці мне **трэба** чытаць гэта зараз?*
*You **needn’t** read it now. – Табе **не трэба** чытаць гэта зараз.*

Звярніце ўвагу на выкарыстанне розных мадальных дзеясловаў у станоўчым і адмоўным адказе на пытанне з дзеясловам **need**:

Need *we read it now? – **Yes**, you **must**.*
*   **No**, you **needn’t**.*

Мадальны дзеяслоў **need** мае толькі адну форму. Пасля яго ідзе дзеяслоў у неазначальнай форме без часціцы **to**:

*You **needn’t** read it now. He **needn’t** read it now.*

(Няправільна: ~~*He **needs not** read it now*~~.)

Need *I read it now? **Need** he read it now?*

Як сэнсавы дзеяслоў **need** можа прымаць канчатак “**-s**” у форме 3-й асобы адзіночнага ліку. Пасля яго ідзе дзеяслоў у неазначальнай форме з часціцай **to.** Для ўтварэння адмоўнай і пытальнай формаў выкарыстоўваецца дапаможны дзеяслоў **do / does** (у цяперашнім часе).

+	?	–
*I **need** to read it now.*	***Do** you **need** to read it now?*	*You **don’t need** to read it now.*
*He **needs** to read it now.*	***Does** he **need** to read it now?*	*He **doesn’t need** to read it now.*

The modal verb “ought (to)” / Мадальны дзеяслоў “ought (to)”

Мадальны дзеяслоў **ought (to)** выкарыстоўваецца для перадачы рэкамендацыі або парады. Па сэнсе ён падобны да дзеяслова **should**, які выкарыстоўваецца часцей і перадае больш суб’ектыўнае меркаванне. Дзеяслоў **ought (to)** мае на ўвазе больш настойлівую рэкамендацыю.

*You **ought to** join the club. – Вам **варта** стаць членам гэтага клуба.*

Гэты мадальны дзеяслоў мае толькі адну форму. Пасля яго выкарыстоўваецца дзеяслоў у неазначальнай форме з часціцай **to** (у адрозненне ад **should**).

+	**?**	**–**
*You **ought to** join the club.* *You **should** join the club.*	***Ought** he **to** go there now?* ***Should** you join the club?*	*They **oughtn't to** do it now.* *You **shouldn't** join the club.*

Infinitive and Gerund / Інфінітыў і герундый

Інфінітыў (**Infinitive**) – гэта пачатковая форма дзеяслова. Яна можа ўжывацца з часціцай **to** або без яе:

*I can't **swim** but I want **to learn**. – Я не ўмею **плаваць**, але хачу **навучыцца**.*

Герундый (**Gerund**) – гэта асаблівая форма дзеяслова, якая ўтвараецца прыбаўленнем канчатка "**-ing**" да асновы:

*read – read**ing***

У беларускай мове такой часціны мовы няма. На беларускую мову герундый можа перакладацца неазначальнай формай дзеяслова або аддзеяслоўным назоўнікам:

*He likes **swimming**. – Яму падабаецца **плаванне**. = Ён любіць **плаваць**.*

Герундый (V + ing)	**Інфінітыў без "to"**	**"To" + інфінітыў**
• пасля дзеясловаў "can't stand", "dislike", "enjoy", "hate", "like", "love", "mind", "prefer", "practise": *I like **swimming.*** • пасля прыназоўнікаў: *I'm fond of **swimming**;* • герундый выступае як дзейнік: ***Swimming** is great.*	• пасля мадальных дзеясловаў: "can", "could", "should", "must", "will", "would", "need": *I can swim very well.* акрамя: "have to", "ought to": *You ought **to learn** to swim.*	• пасля дзеясловаў: "agree", "advise" (smb), "decide", "hope", "learn", "offer", "want", "would like / prefer", "encourage" (smb), "need" (сэнсавы дзеяслоў): *I want **to swim**.* • тлумачыцца мэта дзеяння: *He trained a lot **to win** the race.* • пасля канструкцыі «**It + be + прыметнік**»: *It was great **to swim** in the lake on a hot day.*

Revision of the tenses / Паўтарэнне часавых формаў дзеяслова

Present Simple

+	?	-
S **V_1 / V+s** … .	**Do / does** S V_1 … ?	S **don’t / doesn’t V_1** … .
*Students **wear** uniform.* *It **starts** in September.*	***Do** students **wear** masks?* ***Does** it **start** in August?*	*They **don’t wear** masks.* *It **doesn’t start** in August.*
Signal words: always, often, usually, sometimes, never, every day / week / month / year.		
Function: to describe: 1. regular, repeated actions or states; 2. future timetabled actions; 3. if-clauses in Conditionals 0 and 1.		
Formula: V_1 / V+s	**Scheme:** past — **x** now — future	

Past Simple

+	?	-
S **V+ed (V_2)** … .	**Did** S **V_1** … ?	S **didn’t V_1** … .
*She **jumped** for joy.* *They **heard** the news.*	***Did** she **jump** for joy?* ***Did** they **hear** the news?*	*She **didn’t jump** for joy.* *They **didn’t hear** the news.*
Signal words: yesterday, last week, a month ago, in 2010, the other day.		
Function: to describe: 1. an action that happened at a definite time in the past; 2. a chain of chronological events.		
Formula: V+ed (V_2)	**Scheme:** **x** past — now — future	

Future Simple

+	?	-
S **will V_1** … .	**Will** S **V_1** … ?	S **won’t V_1** … .
*They **will come** soon.*	***Will** they **be** late?*	***They** won’t **be** late.*
Signal words: tomorrow, next week		
Function: to describe an action that will probably happen at a definite time in the future.		
Formula: will V_1	**Scheme:** past — now — **x** future	

Present Continuous

+	?	-
S **am / is / are V+ing**	**Am / is / are** S **V+ing ?**	S **am / is / are not V+ing**
*I'**m looking** forward to it.* *He **is studying.*** *They **are playing.***	***Am** I **looking** forward to it?* ***Is** he **playing**?* ***Are** they **studying**?*	*I'**m not looking** forward to it.* *He **isn't playing**.* *They **aren't studying**.*
Signal words: now, at the moment, these days, nowadays		
Function: to describe: 1. an event that is happening now; 2. an arrangement or a personal plan for the future.		
Formula: am / is /are V+ing	**Scheme:** 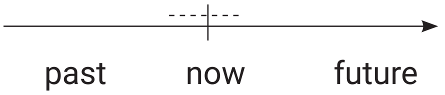	

Past Continuous

+	?	-
S **was / were V+ing**	**Was / were** S **V+ing ?**	S **was / were not V+ing**
*She **was dancing**.* *We **were singing**.*	***Was** she **singing**?* ***Were** we **dancing**?*	*She **wasn't singing**.* *We **were not dancing**.*
Signal words: at 5 o'clock yesterday, at this time yesterday, when (mum came), while, as		
Function: to describe: 1. an action in progress at a stated past time; 2. a past action in progress interrupted by another past action; 3. 2 or more actions happening at the same time.		
Formula: was / were V+ing	**Scheme:**	

Present Perfect

+	?	-
S **have / has V_3**	**Have / has** S **V_3?**	S **have / has not V_3**
*He **has done** it.* *We **have done** it.*	***Has** she **done** it?* ***Have** they **done** it?*	*She **hasn't done** it.* *They **haven't done** it.*
Signal words: never, always, ever, so far, already, yet, still, just, for 3 days, since 2000		
Function: to describe: 1. an event that has happened once or several times during a period of time up to now; 2. an event that has happened at an unstated time in the past and has an important result in the present time.		
Formula: have / has V_3	**Scheme:**	

Present Perfect Continuous

+	?	-
S **have / has been V+ing**	**Have / has** S **been V+ing?**	S **have / has not been V+ing**
*She **has been reading**.* *They **have been playing**.*	***Has** she **been reading**?* ***Have** they **been playing**?*	*She **hasn't been reading**.* *They **haven't been playing**.*
Signal words: for 3 days, for ages, all day, since my childhood, recently		
Function: to describe: 1. an action that started in the past and continues up to now; 2. an unfinished action in the past.		
Formula: have / has been V+ing	**Scheme:**	

Present Simple Passive

+	?	-
S **am / is / are V3**	**Am / Is / Are** S **V3 ...?**	S **am not / isn't / aren't V3**
*The song is **rung**.* *Guests **are invited**.*	*Is the song **sung**?* ***Are** guests **invited**?*	*The song isn't **rung**.* *Guests **aren't invited**.*
Function: when the agent is unknown, unimportant or obvious from the context.		

Past Simple Passive

+	?	-
S **was / were V3**	**Was / Were** S **V3 ...?**	S **wasn't / weren't V3**
*The camp **was set** up.* *The presents **were opened**.*	***Was** the camp **set** up?* ***Were** the presents **opened**?*	*The camp **wasn't set** up.* *The presents **weren't opened.***
Function: when it is not important or known who did the action.		

UNIT 2

Reflexive pronouns / Зваротныя займеннікі

Калі ў сказе дзейнік і дапаўненне з'яўляюцца адной і той жа асобай, у беларускай мове мы ўжываем займеннік “сябе” або прыбаўляем да дзеяслова зваротную часціцу “-сь/-ся”. У англійскай мове гэта робіцца з дапамогай зваротных займеннікаў. У адрозненне ад беларускай мовы ў англійскай мове іх восем, і яны павінны ўзгадняцца з дзейнікам. Зваротныя займеннікі ўтвараюцца ад прыналежных або асабістых займеннікаў у аб'ектным склоне з дапамогай прыбаўлення часціцы “**-self**” для адзіночнага ліку і “**-selves**” для множнага ліку.

subject	*I*	*you*	*she*	*he*	*it*	*we*	*you*	*they*
reflexive	*my**self***	*your**self***	*her**self***	*him**self***	*it**self***	*our**selves***	*your**selves***	*them**selves***

I *was not careful when cooking and cut* ***myself****.* – ***Я*** *была неўважлівая пры гатаванні і парэзала****ся****.*

How did ***he*** *cut* ***himself****? – Як* ***ён*** *парэзаў****ся****?*

У спалучэнні з прыназоўнікам **by** займеннікі азначаюць “адзін”, “без кампаніі”.

She lived ***by herself****. – Яна жыла* ***адна****.*

Звярніце ўвагу на пераклад некаторых ідыём з выкарыстаннем зваротных займеннікаў:

Help yourself to the cake. – Частуйся тортам.
Make yourself at home. – Адчувай сябе як дома.
Enjoy yourselves! – Весяліцеся! / Забаўляйцеся!

Аднак поўнай адпаведнасці паміж зваротнымі дзеясловамі ў беларускай мове і ужываннем зваротных займеннікаў з дзеясловамі ў англійскай мове няма. У англійскай мове зваротныя займеннікі не ўжываюцца пасля такіх дзеясловаў, як *feel, hide, concentrate, relax, decide, meet, hurry, stand up, shave, wash, dress.*

Concentrate! – Сканцэнтруйся! (Няправільна: ~~*Concentrate* ***yourself****!*~~)
I feel good. – Я адчуваю ***сябе*** *добра.* (Няправільна: ~~*I feel* ***myself*** *good.*~~)

Калі размова ідзе пра маленькіх дзяцей або жывёл, то дапушчальна ўжываць зваротны займеннік:

Katie isn't big enough to dress herself. She's just 7 months old.

Акрамя таго, зваротныя займеннікі могуць падкрэсліць, што дзеянне перададзена самастойна, без пабочнай дапамогі. У такім выпадку на беларускую мову яны перакладаюцца з дапамогай слоў “сам”, “сама”, “самі”:

I did it ***myself****. – Я зрабіла гэта* ***сама****.*

Зваротныя займеннікі могуць таксама выкарыстоўвацца пасля назоўнікаў ці асабовых займеннікаў, каб падкрэсліць, што гаворка ідзе менавіта аб названых, а не якіх-небудзь іншых людзях або рэчах:

*The dish **itself** was delicious.* – ***Сама** страва была смачнай.*
*She **herself** gave me the recipe / invited us to dinner.* – *Яна **сама** дала мне рэцэпт / запрасіла нас на абед.*

Articles with meals / Артыклі з назоўнікамі, якія абазначаюць прыёмы ежы

Такія назоўнікі, як **breakfast**, **brunch**, **lunch**, **dinner**, **supper**, **tea** абазначаюць прыём яды і пададзеную ежу.

Звычайна яны ўжываюцца без артыкля (нулявы артыкль), калі проста называюць прыём яды і прывязаныя да часу яе прыёму. У гэтым выпадку яны часцей за ўсё ўжываюцца пасля такіх дзеясловаў, як **have, take, cook, serve, prepare,** і прыназоўнікаў **at, for, before, after**:

*Who usually cooks **breakfast** for you?*
*I'm hungry. What's for **dinner** tonight?*

Неазначальны артыкль ужываецца з гэтымі назоўнікамі, калі перад імі стаіць апісальнае азначэнне:

*I prefer to have **a** hearty **breakfast**.*

Азначальны артыкль ужываецца, калі гаворка ідзе аб ежы, прыгатаванай да самога прыёму яды, ці маецца абмежавальнае азначэнне:

***The dinner** he cooked was unexpectedly tasty.*

У словазлучэннях **the first / second dish** таксама традыцыйна выкарыстоўваецца артыкль **the**.

UNIT 3

Present Perfect and Present Perfect Continuous in comparison / Параўнанне Present Perfect і Present Perfect Continuous

Трывальна-часовыя формы Present Perfect і Present Perfect Continuous маюць прынцыповыя адрозненні.

Present Perfect	Present Perfect Continuous
I / вы / мы / they **have** V_3 he / she / it **has** V_3	I / вы / мы / **they have been V+ing** he / she / it **has been V+ing**
Апісвае дзеянне, якое здзейснілася адзін або некалькі разоў за названы перыяд (ад пэўнага моманту ў мінулым да цяперашняга часу): *He has won in the lottery three times.* now	Апісвае дзеянне, якое пачалося ў мінулым і працягваецца да цяперашняга часу: *He has been buying lottery tickets for two years.* 2 years ago now
Акцэнт робіцца на вынік, на тое, колькі зроблена: *He is tired because he has cleaned five rooms.* ***How many**? – Five rooms.*	Акцэнт робіцца на працэс, на працягласць дзеяння: *He is tired because he has been cleaning the rooms since morning.* ***How long**? – Since morning.*
Дзеянне ўжо здзейснілася	Дзеянне здзяйсняецца да гэтага часу
Ужываецца замест Present Perfect Continuous са статычнымі дзеясловамі *love, want, like, see, hear, know, seem, believe*	НЕ ўжываецца са статычнымі дзеясловамі *love, want, like, see, hear, know, seem, believe*

Comparison with “as ... as ...” / Параўнальная канструкцыя “as ... as ...”

Для параўнання прадметаў можна выкарыстоўваць канструкцыю “as + прыметнік + as”, якая азначае “такі ж (прыметнік), як”:

Our bank is as old as yours. – Наш банк такі ж стары, як і ваш.

Гэтая канструкцыя часта выкарыстоўваецца ў фразеалагізмах:

Aspoor s as a church mouse – бедны як царкоўная мыш.
As easy as ABC – проста як два ў два.
As busy as a bee – вельмі заняты.
As safe as the Bank of England – вельмі надзейны і бяспечны.

Articles with substantivised adjectives / Артыкль з субстантываванымі прыметнікамі

Некаторыя прыметнікі могуць перайсці ў разрад назоўнікаў, калі перад імі выкарыстаць пэўны артыкль. У такім выпадку яны будуць называць групу людзей, аб'яднаных некаторай прыметай.

The rich – багатыя.
The poor – бедныя.
The old – старыя.

Выказнік пасля такіх слоў ужываецца ў множным ліку:

*The British **are famous** for being polite. – Брытанцы **вядомыя** сваёй ветлівасцю.*

UNIT 4

Questions / Пытанні

Для англійскага сказа вельмі важны парадак слоў. У сцвярджальным сказе дзейнік заўсёды ставіцца перад выказнікам. Такі парадак слоў называецца прамым (**direct word order**).

Пры пабудове пытанняў змяняецца парадак слоў: сам выказнік (*am, is, are, was, were*), мадальны дзеяслоў (*can, could, must, should, may*) або адпаведны дадзенай трывальна-часовай форме дапаможны дзеяслоў (*do, does, did, have, has, will, am, is, are, was, were*) ставіцца перад дзейнікам. Змяненне парадку слоў (**inversion**) адбываецца пры пабудове агульнага (**yes / no questions**), альтэрнатыўнага (**or-questions**) і спецыяльнага (**wh-questions**) пытанняў.

Type of question	Question word	Auxiliary verb	Subject	(Aux.) + main verb	Or...
Statement	-	-	+	*(Aux.)+ main verb*	-
Yes / no question	-	*Auxiliary*	+	*Main verb*	-
Or-question	-	*Auxiliary*	+	*Main verb*	+
Wh-question	*Question word*	*Auxiliary*	+	*Main verb*	-

Звярніце ўвагу, што пры пабудове альтэрнатыўнага пытання “or + альтэрнатыва” ставяцца непасрэдна пасля слова, да якога даецца выбар:

***We celebrate** his birthday every year.*

Агульнае пытанне	***Do we celebrate** his birthday every year?*
Альтэрнатыўнае пытанне	***Do we celebrate** or forget about his birthday every year?* ***Do we celebrate** his or her birthday every year?* ***Do we celebrate** his birthday or his victory every year?* ***Do we celebrate** his birthday every year or not every year?*
Спецыяльнае пытанне	*What **do we celebrate** every year?* *When **do we celebrate** his birthday?* *How **do we celebrate** his birthday every year?*

Пытанне да дзейніка ў адрозненне ад вышэй апісанага выпадку задаецца з прамым парадкам слоў. Для гэтага неабходна:

- замяніць дзейнік на пытальнае слова **who / what**;
- выказнік перапісаць, паставіўшы ў форму 3-й асобы адзіночнага ліку.

Аналагічнае мы назіраем у беларускай мове:

We celebrate *his birthday every year. – Мы* ***адзначаем*** *яго дзень нараджэння кожны год.*

Who celebrates *his birthday every year? – Хто* ***адзначае*** *(3-я. ас. адз. л.) яго дзень нараджэння кожны год?*

Conditional 0 / Умоўны сказ нулявога тыпу

Умоўны сказ нулявога тыпу выкарыстоўваецца для апісання навуковых фактаў, бясспрэчных ісцін, падзей або з’яў, якія заўсёды з’яўляюцца праўдзівымі. Ён складаецца з дзвюх частак: галоўнага сказа (**main clause**) і залежнага (**if-clause**), якія злучаюцца злучнікамі **if**, **unless** або **when**.

Мы выкарыстоўваем злучнік **when**, калі практычна ўпэўненыя, што дзеянне ў залежным сказе абавязкова адбудзецца. Калі існуе толькі магчымасць здзяйснення дзеяння ў залежным сказе, то выкарыстоўваецца **if**. Злучнік **unless** азначае “**if + ...not**”.

Азнаёмімся з наступнымі сказамі:

When *he comes. –* ***Калі*** *ён прыйдзе. (дакладна вядома, што ён прыйдзе)*
If *he comes. –* ***Калі*** *ён прыйдзе. (ён можа і не прыйсці)*
Unless *he comes. –* ***Калі*** *ён* ***не*** *прыйдзе. (яго прыход будзе нечаканасцю)*

Парадак частак умоўнага сказа можа мяняцца. Залежны сказ аддзяляецца коскай, толькі калі ён стаіць перад галоўным сказам. Звычайна ў абедзвюх частках ужываецца дзеяслоў у Present Simple. Давайце параўнаем:

I always walk to school ***unless*** *I am late.*

If *I am late, I take a bus.*

When *it rains, it pours.*

Для перадачы правілаў, інструкцый, просьбаў і парадаў у галоўным сказе часцей выкарыстоўваецца загадная форма дзеяслова:

Don’t use your phone if you are in class.

If you are sick, go to the doctor.

Conditional I / Умоўны сказ першага тыпу

Умоўны сказ першага тыпу выкарыстоўваецца для апісання рэальнай і магчымай сітуацыі ў будучыні: дзеянне адбудзецца ў будучыні, калі будзе выканана названая ўмова. Так, як і ўмоўны сказ нулявога тыпу, ён складаецца з двюх частак: галоўнага сказа (**main clause**) і залежнага (**if-clause**), аб’яднаных злучнікамі **if**, **unless** або **when.**

У галоўным сказе, які называе рэзультат, выкарыстоўваецца Future Simple. У залежным сказе ў адрозненне ад беларускай мовы ўжываецца дзеяслоў у Present Simple. Давайце параўнаем:

We will watch the fireworks ***if*** *the weather is fine. – Мы паглядзім феерверк,* ***калі*** *надвор’е будзе добрым.*

If *you drink much coffee, you won’t sleep at night. –* ***Калі*** *будзеш піць шмат кавы, ноччу не заснеш.*